נח

א. על הפסוק „נח איש צדיק תמים הי׳ בדורותיו״[1], איתא בזוהר[2]: „אבל בדרין אחרנין אינו נחשב לכלום כגון דרא דאברהם ודרא דמשה ודרא דדוד״.

והנה פירוש בדיוק כזה (ש„בדורותיו״ הכוונה לאפוקי בדורות אחרים — „ל־גנאי״), הובא בכמה מקומות ברז״ל — בשינויים בנוגע להמכוון של הדורות האחרים: בגמ׳[3] — „בדורותיו ולא בדו־רות אחרים״ סתם; בתנחומא[4] — ש„אילו הי׳ בדורו של אברהם אבינו לא מצא ידיו ורגליו״ (ועד״ז הוא בפרש״י עה״ת „אילו הי׳ בדורו של אברהם לא הי׳ נחשב לכלום״); ובב״ר[5] — „אילו הי׳ בדורו של משה או בדורו של שמואל לא הי׳ צדיק״.

והנה, פירושו של התנחומא שהכוונה היא למעט „בדורו של אברהם״ מובן בפשטות[6], כי אברהם הי׳ הצדיק שבא בסמיכות[7] לאחר דורותיו של נח, ולכן מסתבר לפרש כוונת הכתוב „צדיק תמים הי׳ בדורותיו״, שדוקא „בדורותיו״ של נח[8] הי׳ צדיק תמים, אבל אילו הי׳ בדורו של אברהם שלאחרי „דורותיו״ לא הי׳ נחשב לכלום:

וגם הפירוש בב״ר „אילו הי׳ בדורו של משה או בדורו של שמואל״ י״ל בפשטות[9], שכוונתו למעט בה„גנאי״, ד־דוקא בדורו של משה ודורו של שמואל לא הי׳ (נחשב ל)צדיק[10], כי משה הי׳ מב־חר מין האנושי אביהן של כל הנביאים[11] אשר דבר ה׳ אתו פנים אל פנים[12], וכן שמואל שהי׳ שקול כנגד משה ואהרן[13], ולכן דוקא בדורותם לא הי׳ נח (נחשב ל)צדיק, אבל בדורות אחרים הי׳ (נחשב ל)צדיק וכו׳;

אבל פירוש הזוהר, שדיוק הכתוב הוא בנוגע לשלשת הדורות, „דרא דאב־רהם ודרא דמשה ודרא דדוד״ — דורש ביאור הטעם שדוקא בשלשה דורות אלה לא הי׳ „נחשב לכלום״[14]?

---

1) ריש פרשתנו.

2) ס, א — בתוספתא.

3) סנהדרין קח, סע״א. וכן בתנחומא באבער פרשתנו ו.

4) פרשתנו ה.

5) פ״ל, ט.

6) וראה בארוכה במפרשי רש״י כאן, בביאור הטעם שבגנאי נקט אילו הי׳ בדור אברהם, ולא כב„יש דורשין אותו לשבח — כש״כ שאילו הי׳ בדור צדיקים״ סתם.

7) ויתירה מזו, נולד נ״ח שנה לפני מיתת נח. וראה ראב״ע ריש פרשתנו.

8) ראה אבות פ״ה מ״ב: עשרה דורות מאדם ועד נח . . מנח ועד אברהם.

9) וראה יפ״ת השלם ונזר הקודש השלם לב״ר.

10) ראה רא״ם ודברי דוד (להט״ז) לפרש״י (וכן ביפ״ת ונזה״ק לב״ר) בתיווך ב׳ הפירושים — דורשים לשבח ודורשים לגנאי, שלכו״ע אם הי׳ בדור צדיקים הי׳ צדיק יותר, ולכו״ע מצבו דעתה לגבי דור צדיקים אינו נחשב כו׳.

11) פיה״מ להרמב״ם סנהדרין פ׳ חלק היסוד השביעי.

12) תשא לג, יא. וראה בהעלותך יב, ח. ובארוכה בפיה״מ שם. רמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״ז ה״ד.

13) הובא במפרשי המדרש — מתנחומא קרח ה. פרש״י שם טז, ז. ועוד.

14) בבאר בשדה על פרש״י פרשתנו (ועד״ז בנצוצי זוהר לזוהר פרשתנו שם), מפרש כוונת הזוהר — ששלשה צדיקים אלה בקשו רחמים על אנשי דורם: אברהם ביקש רחמים על אנשי סדום, „משה ג״כ ביקש רחמים על דורו כמה פעמים ואמר

ב. ונ"ל, דג' הצדיקים שבג' הדורות שנקט בזוהר – בהם ועל ידם היתה התחלת ג' העיקרים במילוי תכליתה וכוונתה של הבריאה (שהיא בשביל ישראל שנק' ראשית ובשביל התורה שנק' ראשית[15]) – שהם ישראל, תורה ומלכות: אברהם אבינו הוא התחלת עם ישראל, עיקר מעלת משה היא שעל ידו ניתנה התורה לכלל ישראל, וישראל במצב דשלימות בעולם כשהם במצב דמלכות ודוד הוא ראשית והתחלת "עיקר המלכות"[16].

[וג' צדיקים אלו נרמזים בשם אדם ר"ת אברהם[17] דוד משה[18], והיינו שהשלמת תכלית בריאת ה"אדם" היא ע"י ג' אופני העבודה של אברהם משה ודוד].

וזהו תוכן פירוש הזוהר, שהגם שנח "ראה עולם חדש"[19], ובפשטות שהי' לאחר המבול – בדוגמת אדם הראשון שממנו בא כל מין האנושי, ונח גם מילא בעבודתו את התפקיד של "אדם"[20], מ"מ, לגבי ג' הצדיקים שבשלשה דורות אלו אינו נחשב לכלום[21].

וטעם הדבר מובן, כנ"ל, כי עיקר התחלת העבודה במילוי כוונת הבריאה היתה ע"י ג' הצדיקים ("אדם") בשלשה דורות אלה.

ג. ובפרטיות יותר י"ל:

מחני נא (תשא לב, לב. וראה שם, יא ואילך) ודוד הע"ה ג"כ הי' מתפלל אפי' על אויביו וכדכתיב ואני בחלותם לבושי שק וכו' (תהלים לה, יג ובפרש"י ומצ"ד שם)", וכן מצינו בדוד שאמר (ש"ב כד, יז) תהי נא ידך בי וגו' (ראה מכילתא בא בתחלתה), משא"כ נח לא התפלל על אנשי דורו "וכמו שגינו אותו בזוה"ק ובמדרש הנעלם" (זח"א סז, ב. קו, א. בהשמטות שם רנד, ב. ח"ג טו, א ואילך. תקו"ז תס"ט (קיג, א). ז"ח (מהנ"ע) פרשתנו כג, א), ולכן נק' מי המבול "מי נח" כיון דלא בעי רחמי על דורו'.

אבל לכאורה דוחק לפרש כן בזוהר כאן, כי בזוהר בשאר המקומות, כשמדבר בהחסרון מה שנח לא בעי רחמי על עלמא, נאמר זה בניגוד לאברהם ומשה ולא נזכר דוד (ואולי י"ל, לפי שלא מצינו שתפלת דוד תהי' בכללות על כלל ישראל, כ"א על אויביו, או בנוגע למצב מסויים).

[ולהעיר מזח"א קו, א (וראה גם בהשמטות ובז"ח שם) "אוף אברהם לא עבד שלימו כדקא יאות", דביקש רק אם יש עשרה צדיקים ולא בעי רחמי יותר, ורק משה עבד שלימו כדקא יאות].

15) תנחומא (באבער) בראשית ג', וה'. פרש"י ר"פ בראשית.

16) ל' הרמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ח.

---

*) בבאר בשדה (וכן בנזה"ק השלם לב"ר) מפרש כן הכוונה במדרש "אילו הי' בדורו של משה או בדורו של שמואל" (דגם שמואל התפלל על דורו, כמו שמביא בבאר בשדה שם מש"א יב, כג).

17) ראה אוה"ת שופטים ע' תתנ: ר"ה ע' א'שיג ואילך (ועוד) – שאברהם תיקן מה שקלקל אדם.

18) במ"א (ראה ערכי הכינויים לבעל סה"ד בערכו (בהגהה)) מבואר הר"ת אדם: אדם דוד משיח. ואכ"מ.

19) ב"ר פ"ל, ח.

20) משא"כ לפנ"ז לא היו שייכות עבודות אלו, כי העולם הי' בשפל המצב.

21) וזהו שמדייק בזוהר "אבל בדרין אחרנין אינו נחשב לכלום", ולא כלשון המדרש "אילו הי' בדורו . . לא הי' צדיק": במדרש מדובר אודות דרגת נח עצמו, שאף שבדורו הי' אדם הגון וצדיק, מ"מ אילו הי' (במצב זה') בדורו של משה או בדורו של שמואל "לא הי' צדיק": אבל בזוהר נקט בלשון הווה "אבל בדרין אחרנין אינו נחשב לכלום" (ולא "אילו הי' כו'"), והיינו דעבודת נח היא עבודה בשלימות, אלא שפעולת עבודה זו בנוגע ל"דרין אחרנין" אינה נחשבת לכלום [בסגנון אחר, "אינו נחשב לכלום" לא בא לבטל ולשלול עבודת נח, אלא להגדיר סוג ואופן עבודתו, כדלקמן בפנים]. וראה לקמן ס"ח.

---

*) ראה לעיל הערה 10.

החידוש בזה שלמרות גדלותו וצד־קתו של נח אין עבודתו נחשבת לכלום לגבי דרגת עבודתם של אברהם משה ודוד — הוא, משום שבעבודת נח עצמו היתה מעין העבודה המיוחדת שבג' דורות אלו ע"י צדיקים הנ"ל.

וביאור הדברים יובן, בהקדם החידוש בעבודת האדם שבג' דורות אלו, שהם ג' שלבים ודרגות בסדר העבודה:

בדרא דאברהם: על אברהם שהי' היהודי הראשון, נאמר[22] „אחד הי' אבר־הם", ש„כל העולם כולו מעבר אחד והוא (אברהם) מעבר אחד"[23] — כל העולם היו עובדי ע"ז ו„אברהם[24] עבד ונתחכם מאליו ועבד הקב"ה", ועמד בתוקף נגד כל העולם, וידע שכל העולם טועים[25] וכו'.

וזהו גם הענין היסודי והראשי ב־עבודת האדם בכלל, שבנ"י מתחזקים בדביקותם בה' ועומדים בתוקף בע־בודתם — נגד ע' האומות וכל העולם המונעים ומעכבים וכו'.

בדרא דמשה, דור מ"ת: החידוש בה־עבודה של דור מ"ת הוא, ש(לא רק שאין העולם מפריע לעבודת האדם, אלא להיפך) שעבודת האדם פועלת בעולם קיומו וביסוסו, וכמרז"ל[26] עה"פ[27] „ארץ יראה ושקטה" מתחלה יראה ולבסוף שקטה [דתנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, „אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו"[26]], דלפני מ"ת היתה הארץ (העולם) במצב של „יראה", ועי"ז שישראל קבלו את התורה — „שקטה".

וזהו השלב הב' בעבודת האדם, קיום העולם ע"י התורה, שע"י עבודתם של בנ"י בלימוד התורה וקיום המצות (האפשרי דוקא בעוה"ז), פועלים קיום מציאותו של העולם.

בדרא דדוד: „עיקר המלכות"[16] היא מלכות בית דוד, שענינה הוא להמליך את הקב"ה על העולם כולו. וכמו שהי' כפשוטו, שע"י דוד הי' גמר כיבוש ארץ ישראל מאוה"ע, ועד למצב שכולו מלכות תיכף בתחלתו כמו שהי' בימי שלמה, שהאומות הביאו מתנות לשלמה[28] — שע"י מלכות בית דוד הי' גילוי מלכות הקב"ה בעולם.

וזהו החידוש בדרא דדוד על דרא דמשה, שע"י התורה ומצות הוא קיום העולם כמו שהוא, וע"י גילוי המלכות נפעלת עלי' בעולם,

והשלימות בזה תהי' ע"י „מלך" האח־רון מבית דוד, שהוא „משיח האחרון"[29] הנקרא „מלך מבית דוד"[30] בביאת משיח צדקנו, שאז תתגלה מלכותו של הקב"ה בעולם כולו, הן באוה"ע, ש„יתקן[30] את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד ש־נאמר[31] כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה . . ולעבדו שכם אחד", „והלכו[32] עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורינו מדרכיו ונלכה באורחותיו"; והן בכל הנבראים שבעולם — ש„לא ירעו ולא ישחיתו בכל

22) יחזקאל לג, כד.
23) ב"ר פמ"ב, ח. פס"ר פל"ג.
24) פס"ר שם.
25) ראה בארוכה רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.
26) שבת פח, א. וש"נ.
27) תהלים עו, ט.
28) ראה מ"א קאפיטל יוד.
29) ל' הרמב"ם הל' מלכים פי"א ה"א.
30) רמב"ם שם ה"ד.
31) צפני' ג, ט.
32) ישעי' ב, ג.

הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"[33].

[יסוד וסמוכין לפירוש זה (בדברי הזוהר), יש למצוא בביאור אאמו"ר ל־זוהר שם בפרשתנו[34], וז"ל: "קחשיב אלו הג' אברהם משה דוד. הוא, כי אלו הג' הם הג' כתרים. כתר כהונה, כתר תורה, כתר מלכות[35]. כהונה אברהם איש ה־חסד, והכהונה ניתנה לאברהם, כמ"ש[36] אתה כהן לעולם. תורה משה, כי התורה ניתנה ע"י משה, ונקראת תורת משה. מלכות דוד, כי המלוכה ניתנה לדוד לעולם",

דענין "כתר כהונה" הוא ע"ד משנת"ל בגדר "דרא דאברהם", שהרי ענינו של הכהן הוא שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו, שבכללות זהו ענינו של עם ישראל, ולא עוד אלא שגם התואר "כהונה" שייך לכל ישראל, כמ"ש הרמב"ם[37] שזה שייך לכ"א "להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה'", ולפרוק "מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם (שאז) הרי נתקדש קודש קד־שים"].

ד. והנה (מעין) שלשת אופני עבודה אלו היו אצל נח בתקופת המבול:

א) בעבודתו בעצמו — שהיא בדוגמת מה שהי' אברהם "מעבר אחד כו'". דאף שהדור הי' בשפל המצב ביותר — "הש־חית כל בשר את דרכו על הארץ"[38], מ"מ התחזק נח ו"צדיק תמים הי' בדורותיו", ולא נגרר אחרי הנהגת כל הדור, ואדרבה "הי' נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה"[39].

ב) כמו כן הי' בעבודתו ענין של פעולה בעולם (ע"ד פעולת מתן תורה[40], שעל ידו היתה הצלת כל העולם כולו[41], עד שהקב"ה נשבע ש"לא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהי' עוד מבול לשחת הארץ"[42].

ג) ויתירה מזו: במעשי נח היתה גם פעולה של "עלי'" ושינוי בעולם (ע"ד פעולת מלכות ב"ד). דבתיבת נח היו כל מיני בהמות וחיות כו', וביניהן גם חיות טורפות ודורסות, ואעפ"כ לא עשו שום רעה זה לזה כלל. ומבואר בזה[43], שהוא לפי שבתיבת נח הי' שורר מצב של שלום ע"ד מ"ש לע"ל[44] "וגר זאב עם כבש גו' לא ירעו ולא ישחיתו גו'", כי אז (בתיבת נח) הי' "גילוי" שלמעלה מגדרי העולם (כפי שהוא מצד עצמו).

[ובאמת הי' מצב זה לא רק בהמצאם בהתיבה, אלא גם לפני כניסתם בה, וכ־מבואר ברז"ל ובפרש"י[45] שלא באו אל התיבה אלא אלה שדבקו במיניהם ולא השחיתו דרכם, ועוד זאת שמאליהם באו — שכל זה הוא נס נפלא וגדול ביותר:

---

33) שם יא, ט.

34) לקלוי"צ הערות לזח"א ע' כב.

35) אבות פ"ד מי"ג (ושם (ועד"ז הוא בכ"מ ברז"ל) הוא בסדר אחר. ואכ"מ).

36) תהלים קי, ד. וראה בארוכה אוה"ת (יהל אור) עה"פ שם ס"ח (וש"נ), שקאי על אברהם.

37) סוף הל' שמיטה ויובל.

38) פרשתנו ו, יב.

39) סנהדרין קח, סע"א. וראה גם פרש"י פר־שתנו שם, יד.

40) להעיר שנח למד תורה (פרש"י פרשתנו ז, ב).

41) ובאופן ד"לא ישבותו" (פרשתנו ח, כב).

42) פרשתנו ט, יא.

43) ד"ה כי פדה לאדה"ז (סה"מ אתהלך לאזניא ע' נז־ח). ועם הגהות אוה"ת פרשתנו (כרך ג) תרסט, א ואילך. המשך וככה תרל"ז פצ"ה־ו. ובכ"מ — ראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 29 ואילך. וש"נ.

44) ישעי' יא, ו־ט.

45) סנהדרין שם, ב. פרש"י פרשתנו ו, כ.

א) שבעלי חיים שבהעולם באים מ־אליהם: ב) המובחרים שבהם (מינים טהורים) באו שבעה שבעה, ומשאר המינים באו שנים שנים: ג) בלכתם אל התיבה הלכו בסדר מסודר כו' מבלי להזיק זל"ז].

וזהו עומק כוונת דברי הזוהר כאן, דהגם שעבודת נח היתה עבודה נעלית ומיוחדת, המתאימה להיות יסוד להנהגת העולם מחדש, ובמילא היו כלולות בה כל הג' דברים הנ"ל, בהשלמת עבודת ה"אדם" בהבריאה [א) לעמוד על משמרתו חזק באופן שלא יתפעל ולא יתחשב עם סביבתו: ב) לפעול יציבות וקיום בעולם: ג) להעלות את העולם למעלה יותר מכפי שהוא מצ"ע גם בתכלית הטוב] – מ"מ "אינו נחשב לכלום".

וטעם הדבר, כי זה הי' מעין גדר חינוך בלבד[46] להשלמת הבריאה – ג' עבודות אלו כמו שהיו לאמיתתם, בדרא דאברהם בדרא דמשה ובדרא דדוד.

ה. וי"ל הביאור בזה:

אף ע"פ שבעצם מעשה המצוה אין חילוק בין קיומה מצד "חינוך" בלבד לקיומה מצד החיוב (מצווה ועושה) – שהרי כשמחנכין את הקטן במצוה יש לחנכו (לכמה דיעות[47]) לעשות בהכשר גמור כגדול – מ"מ יש הפרש יסודי ביניהם בתוכן ענין הקיום, והוא: ענין החינוך אינו אלא להרגיל את הקטן במצות שיתחייב בהן בגדלותו[48], שזהו בעיקרו ענין של מניעה והפרשה, והיינו, שלהיות ש"עירי[49] פרא אדם יולד", יש לחנכו ולהרגילו שילך בדרך הישרה באופן שכשיגדל ילך בדרך התורה[50].

ומטעם זה: א) אף שהחינוך הוא בכל המצות, חובת החינוך היא במצות ל"ת יותר מבמ"ע[51]; ב) "מחנכין אותן (הקטנים) לעבוד מיראה"[52], והיינו שאופן קיום המצות של הקטן אינו באופן של קיומו של הגדול המחוייב, ש"עושה האמת מפני שהוא אמת"[53].

ונמצא שעיקר החילוק בין גדר חינוך דקטן לקיום המצות דגדול הוא – דהקיום מצד חינוך אין בו תכלית לעצמו, אלא תכליתו שיהי' מחונך ורגיל במצות שיתחייב בהן בגדלותו: ואילו קיום ציוויי ה' בגדול הרי תכליתו הוא בהקיום עצמו – לקיים ציוויי ה'.

וזהו החילוק בין עבודת ופעולת נח בשלשת הענינים הנ"ל (ישראל, תורה ומלכות), שהיתה רק בגדר חינוך, ובין עיקר ענינן כפי שהיו ב(דרא ד)אברהם, משה ודוד[54]:

---

46) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 5 (באו"א קצת) בפרטיות יותר לגבי קרבנות דנח, דתקופת האבות הוי כחינוך, וקרבנות נח לפני זמן החינוך. ולהעיר דמאברהם התחיל ב' אלפים תורה (ע"ז ט, א).

47) ריטב"א סוכה ב, ב (ד"ה אר"י מעשה). ר"ן יומא פב, א (במשנה).

48) ראה רש"י סוכה שם ד"ה מדרבנן: חגיגה ו, א ד"ה קטן.

49) איוב יא, יב ובמפרשים.

50) ראה בארוכה של"ה (שער האותיות דרך ארץ) סג, ב ואילך.

51) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סשמ"ג ס"ב ואילך. חינוך קטן שבתניא בתחלתו (ראה תניא עם ליקוט פי' כו' – שם). – הדיעות בזה ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך חינוך קרוב לסופו. וש"נ. ולהעיר מפרמ"ג פתיחה כוללת ח"ב אות ג' בתחילתו.

52) ל' הרמב"ם הל' תשובה פ"י ה"א וה"ה.

53) רמב"ם שם ה"ב.

54) וזהו הפי' בזוהר "אבל בדרין אחרנין אינו נחשב לכלום", דאף שחינוך הוא יסוד האדם, וכמ"ש (משלי כב, ו) "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", הרי אופן ודרך העבודה דחינוך לגבי אופן ודרגת העבודה דגדול המצווה ועושה בקיום המצות לשמה "אינו נחשב לכלום".

זה שנח „תמים הי׳ בדורותיו״, כלומר ביחס לאנשי דורו, הרי זה (בעיקר) באותם ענינים של רשעות הדור ההוא. וכיון שעיקר רשעות של אותו הדור היתה בענינים שבין אדם לחבירו, גזל וזנות כו׳ „ולא נחתם גזר דינם (של דור המבול) אלא על הגזל״[55], נמצא, שעבודת נח היתה ג״כ (בעיקרה) בענינים שבין אדם לחבירו. דעניני „בין אדם לחבירו״ הרי אין בהם (בכללות, ביחס לעניני „בין אדם למקום״) תכלית בפ״ע אלא רק כדי שלא לבלבל „ישובו של עולם״, ע״ד ענין החינוך, שאין התכלית בו עצמו אלא כדי להרגיל את המחונך ולהכינו לזמן החיוב (כנ״ל). ועוד זאת: זה גופא לא הי׳ כ״כ מצד הכרתו ואמונתו בהקב״ה אלא מצד המבול, דכשם שקריאתו לאנשי דורו לעוררם לתשובה היתה מבוססת על האזהרה דהעונש שהקב״ה יביא עליהם את המבול, עד״ז מובן שגם עבודתו הוא היתה בעיקר ביראת העונש, ועד שארז״ל[56] שלא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, שגם פרט זה הוא כמו „חינוך״ מיראה.

משא״כ ב„דרא דאברהם״, הרי (א) עיקר החידוש דאברהם (שכל העולם מעבר אחד ואברהם מעבר אחד) הי׳ לא (רק) בדברים שבין אדם לחבירו, אלא בעניני אמונה — שלילת ע״ז וחיזוק אמונה בה׳; (ב) הכרת אברהם בהקב״ה (וכן פעולתו בעולם — ש„התחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוקה העולם . . ולקרוא בקול גדול לכל ה־עולם ולהודיעם שיש שם אלוקה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד״[57]) באה מזה שהי׳ „לבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבונתו הנכונה״[57], ולא מצד יראת העונש או לטובת עצמו. ואדרבה, מסר נפשו על אמונה בה״[57]. וכמ״ש הרמב״ם[53] ד„עושה האמת מפני שהוא אמת״ היא מעלת אברהם אבינו.

והוא הדבר גם בענין הב׳ — הצלת וקיום העולם: זה שלאחר המבול נתחדש ש„לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם . . ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי . . לא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהי׳ עוד מבול לשחת הארץ״[58], הוא (רק) ענין של מניעת דברים בלתי רצויים[59], שלילת איבוד העולם (ע״ד החינוך להסיר את הנטי׳ השלילית שבאדם), משא״כ בדרא דמשה, ע״י מ״ת, נתוסף קיום וחיזוק חיובי במציאות העולם, שרק אז הוצדק קיום העולם.

וכן בענין הג׳: המצב של שלום ונסים שהיו בתיבה בזמן המבול (ועד״ז בעת ההכנה כו׳ להמבול) — הי׳ ג״כ מצד הכרח ההצלה ו„לחיות זרע על פני כל הארץ״[60],

ואילו ב„דרא דדוד״ — היינו מלכותו של דוד, שעל ידו היתה ההכנה לבנין המקדש[61] עם עשרת הנסים שנעשו לאבותינו בביהמ״ק[62] — הי׳ אז גילוי

---

55) ראה פרש״י ו, יא־יב.

56) ב״ר פל״ב, ו. פרש״י פרשתנו ז, ז.

57) רמב״ם הל׳ ע״ז פ״א ה״ג.

58) פרשתנו ח, כא. ט, יא.

59) ולהעיר דגם שמו של נח הוא ע״ש „זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו גו״ (בראשית ה, כט) — נחמה ממצב בלתי רצוי.

60) פרשתנו ז, ג.

61) ד„בכל כחי הכינותי לבית אלקי גו״ (דה״א כט, ב). והביהמ״ק נק׳ על שמו — ראה תנחומא נשא יג. רש״י נשא ז, א. וגם (לאחרי בנין הבית) פתיחת השערים היתה רק לאחר שאמר שלמה (דה״ב ו, מב) „זכרה לחסדי דוד״ (שבת ל, א).

62) אבות פ״ה מ״ה.

מלכותו של הקב"ה מצד השראת שכינתו בביהמ"ק, ועד שכל העמים ראו גודל פעולת ומעלת מלכי בית דוד והתועלת דביהמ"ק (כנ"ל בימי שלמה), ובפרט כאשר תהי' השלימות בזה לע"ל, שאז „לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

ו. ועוד יש לומר, בעומק יותר – ע"פ מ"ש אאמו"ר (בהערותיו הנ"ל), שאברהם משה ודוד, הם ג' הכתרים כתר כהונה כתר תורה וכתר מלכות, וממשיך שם, ש„בנח לא הי' כ"ז, רק כתר שם טוב, שבדורותיו הי' לו שם טוב, שהוא למטה מכל אלו הג'":

התואר דכתר כהונה כתר תורה וכתר מלכות, מורה שענינם הוא למעלה מהראש, כמו כתר כפשוטו שהוא למעלה מראשו של האדם, כלומר, דרגת עבודה שאין האדם מגיע לה בכח עצמו ושכלו, אלא היא למעלה הימנו. ובסגנון אחר: זהו דבר הבא מצד גדרו של הבורא ולא מצד גדרו של הנברא. לאידך, כשהאדם מוכתר בכתר – כתר כהונה כתר תורה וכתר מלכות – אין זה באופן שרוכש דבר חיצוני שהוא דבר נוסף עליו, אלא זה נעשה כל מציאותו (שהוא מוכתר בכתר זה)*[62].

וי"ל שזהו החילוק בין עבודת נח בג' ענינים אלו בהשלמת כוונת הבריאה, דהוי בגדר „חינוך", לעבודות ג' הדורות דאברהם דמשה ודדוד, דהוי באופן ד„כתר":

עבודתו של נח ומצבו של העולם לאחר המבול, היו רק כפי שהנברא יכול להגיע לזה בכחו[63], ובמילא, הן בע־בודתו לעצמו והן בפעולתו בקיום העולם, לא הי' בזה יציאה מגדר העולם והבריאה – הבריאה נשארה בסוגה וגדרה, שאין לה שייכות (גלוי') להבורא. ואילו העבודה בדרא דאברהם[64] דרא דמשה ודרא דדוד היתה באופן דכתר, מצד הקב"ה שלמעלה מהבריאה, ופשוט שאופן עבודת הנבראים לגבי עבודה הבאה מכח שלמעלה מהבריאה „אינו נחשב לכלום".

ז. הביאור בזה בפרטיות:

עבודת[65] ה' דנח היתה קשורה עם אלקות כפי שצמצם עצמו כביכול לפי ערך הבריאה, ולכן פעלה אצלו ובו השגתו בהקב"ה רק שלא יגרר אחר שאר בני אדם בהשחתת העולם, היפך ישובו של עולם, ולא למעלה מזה. משא"כ באברהם, אף שהתחלת קירובו להקב"ה היתה ע"י ראיות מעניני ה־בריאה, היתה הכרתו בהקב"ה (גם) כפי שהוא למעלה מהבריאה[66], בחי' „כתר", ולכן הגיע לדרגת מסירת נפש ש„עושה האמת מפני שהוא אמת".

וכן הוא בענין הב' והג', דמה שנפעל בעולם לאחרי המבול „לא אוסיף לקלל . . לא יכרת כל בשר גו'" והמצב ה־מיוחד שהי' בתיבת נח, אין זה (א) שינוי אמיתי במצב העולם ולא (ב) עלי' אמיתית במצב העולם.

משא"כ פעולת דרא דמשה שע"י התורה, דהיינו קיום העולם, הרי התורה

---

*62) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 245. חלק לד ע' 43 ואילך.

63) להעיר מלקו"ש חט"ו ע' 87 ואילך.

64) ראה ד"ה מי העיר תש"ג רפ"ט. וראה ד"ה כל הנהנה תרפ"ט (סה"מ קונט' ח"א) פ"ט.

קדמה לעולם[65], והפעולה ע"י התורה מותנית בתנאי (וכנ"ל שתנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתהו ובהו)[66], וכל מציאות העולם התהוותה הוא בשביל התורה שנק' ראשית,

ולמעלה מזה הוא דרא דדוד – ענין המלכות, גילוי מלכותו של הקב"ה בעולם, שהיתרון בזה על הפעולה בעולם שמצד התורה הוא, שפעולת התורה בעולם אינה שייכת (כ"כ) למציאות העולם עצמו, כי התורה ניתנה רק לישראל, אלא שע"ז שישראל קבלו את התורה וע"י לימוד התורה וקיום המצות דישראל, נפעל גם בעולם:

משא"כ במלכות, הרי כשם שהוא בנוגע למלכותא דארעא, שגדר המלכות הוא שזה נוגע לעצם מציאות העם, שכל מציאותם הוא המלך, עד שכל המורד במלכות חייב מיתה, שאין זה בדרך עונש אלא מסובב הבא בדרך ממילא, ועד"ז הוא במלכות שמים, שגם קב"ע מלכות שמים שע"י הביטול למלך (שבעיקרו הוא במלכות בית דוד) הוא באופן שהביטול הוא בעצם מציאותם[67],

הנה עד"ז הוא בפעולת המלכות בעולם, שכאשר מגלים את מלכותו של הקב"ה בעולם, אין זה כדבר נוסף על מציאות הבריאה והעולם, אלא שזהו כל מציאות העולם, שנרגש ונגלה בו הקב"ה מלך העולם. וכמודגש בכתוב הנ"ל „כי מלאה הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים", שזהו כל מציאות הארץ, ע"ד „מים לים מכסים", שאין הים דבר בפ"ע אלא כל מציאות הים הוא מה שהוא מלא מים.

ח. והנה בענין זה יש הוראה בעבודת האדם (כמו בכל דבר בתורה).

וי"ל שזהו דיוק לשון הזוהר „אבל בדרין אחרנין אינו נחשב לכלום" – בלשון הזוה, ולא בלשון עבר כמו (בתנחומא) „אילו הי' בדורו של אברהם לא מצא ידיו ורגליו", או כבב"ר „לא הי' צדיק", כי עיקר הכוונה בזוהר אינה לדבר ח"ו בגנותו של נח, אלא (ובעיקר) בתור הוראה בעבודת כל איש ישראל[68], דגם עכשיו ישנה העבודה דנח, וע"ז אומר, שלגבי העבודה (עתה) ב„דרא דאברהם, דרא דמשה ודרא דדוד" – אופן העבודה דנח „אינו נחשב לכלום".

כלומר:

העבודה בג' ענינים כלליים אלה, ישנה כמו שהיא מצד האדם, שהאדם (הנברא) בא למסקנא, שהדרך הרצוי' היא לא להגרר אחרי הסביבה ולא להתפעל ממנה, ולעמוד בתוקף בעבודתו לקונו, ולפעול בעולם ע"י תורה ויתירה מזו לגלות מלכותו של הקב"ה בעולם.

וע"ז מלמדנו פירוש הזוהר, שכל ג' עבודות אלו צריכות להיעשות לא (רק) מצד הכרת הנברא, אלא מצד הבורא,

65) ראה פסחים נד, א. מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. ועוד.

66) ראה לקו"ש ח"ו ע' 91 ואילך.

67) ראה בארוכה בכ"ז לקו"ש ח"ח ע' 25 ואילך. וש"נ.

68) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 20 ואילך בביאור דברי המדרש והזוהר, דמה שיש דורשין אותו לגנאי אין הכוונה לספר חסרונו וגנותו של נח – שהרי אפי' בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב (ב"ב קכג, א) – אלא דורשים איך צ"ל הנהגת כאו"א, שלא תהי' הנהגתו באופן של גנאי. ע"ש בארוכה.

מצד הקב"ה, שזהו בחי' כתר כהונה כתר תורה כתר מלכות, עבודה הבאה מלמעלה משכל האדם שהוא בראש. וכנ"ל[69].

(משיחות ש"פ נח תשמ"ה, תשמ"ט)

69) ראה זהר שם פי' הב' "ק"ו אילו הי' בדרא דכלהו צדיקים", וכהדרש לשבח בסנהדרין, ב"ר ורש"י (הנ"ל ס"א).

וע"פ הידוע דאלו ואלו דא"ח, ובפרט ע"פ פי' המפרשים (הנ"ל הערה 10) דבנדו"ד לא פליגי – יש לפרש ע"פ הנ"ל ס"ה:

זה שנת"ל שאופן עבודת ותקופת נח "אינו נחשב לכלום" להיותה בגדר חינוך שאינו תכלית בפ"ע אלא הוא הכנה להעיקר כו', זהו בחיצוניות ובגלוי, אבל בפנימיות ושרש הענין הוא להיפך. וכמבואר במ"א הטעם לזה שאין חינוך מצוה מן התורה, כי הוא "למעלה"* מענין המצות ושייך להתקשרות עצמית שבין ישראל להקב"ה [וראה שו"ע אדה"ז (או"ח מהדו"ת ס"ד סוס"ב) ד"תחילת כניסת נפש זו הקדושה היא בחינוך לתורה ולמצות"]. וזהו גופא הטעם לזה שחינוך הוא יסוד לכל משך חיי האדם ד"גם כי יזקין לא יסור ממנה", כי קיום המצות באופן דחינוך מצד תמימות ופשטות דקטן, תוכנו ופנימיותו הוא התקשרות עצמית דנפש הקדושה עם הקב"ה, וענין זה בקיום המצות אינו בטל ממנו לעולם (ראה ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 615 ואילך).

ועפ"ז ה"ז בהתאם להמבואר (המשך תער"ב ח"א פר"א) ד"ויזכור אלקים את נח" (פרשתנו ח, א) הוא "מצד עצם מעלת נש"י", וכמבואר בלקו"ש חכ"ב שם.

*) ראה לקלו"צ שם, שכתר שם טוב "הוא מה שפירנס י"ב חדש את כל הבעלי חיים שהם בחי' בי"ע .. ובי"ע הם למטה מהג' קוין דאצילות". וראה שם התיווך לפי' הב' "ק"ו אילו הי' בדרא דכולא צדיקים", דכש"ט — "אם שבעצם הוא למטה מהג' כתרים אך עולה על גביהן". ע"ש.